

listopad 2009

Kutná Hora láká na práci: reportáž o cizincích zaměstnaných ve firmě Foxconn

Kristina Chocholáčková

Abstrakt:

Když v roce 2008 tchajwanská společnost Foxconn zaměstnala v nové kutnohorské továrně cizince, nesetkala se u místních s velkým nadšením. Reportáž přibližuje nelehký život cizinců ve městě a poukazuje na problémy spojené s dovážením pracovníků ze zahraničí přes zprostředkovatelské agentury.

„Češi jsou závistiví, otevřeně mi říkají, že jsem přijela vydělávat jejich peníze,“ svěřuje se mi ve vstupní hale Foxconnu Ludmila Lněničková z Moldávie.¹ Oproti většině cizinců v Kutné Hoře je však ve výhodě, umí perfektně česky a tak se může bránit a trvat na svých právech. Život cizinců ve městě totiž může být velmi těžký, zvláště pro ty, kteří neumí česky.

Pracovní síly ze zahraničí

Na jaře 2008 v Kutné Hoře výrazně přibýlo cizinců. Úřad práce jich tehdy registroval 1745, oproti předchozímu roku se jejich počet navýšil téměř o polovinu. Nově otevřený závod Foxconn na kraji města si totiž na výrobu LCD monitorů a počítačových součástek pozval agenturní pracovníky ze zahraničí. „Výroba v Kutné Hoře se spouštěla v průběhu ekonomického boomu a tak nebylo možné zajistit zaměstnance z českých řad,“ vysvětluje ředitel firmy Miloslav Rut.² Místostarosta Václav Vančura potvrzuje, že dvacetitisícová Kutná Hora měla v roce 2007 nízkou nezaměstnanost, zhruba pětiprocentní, a tak s novými mezinárodními pracovníky počítala. „Vedení Foxconnu radnici oznámilo, že dvě třetiny zaměstnanců budou agenturní pracovníci. Ale bylo v plánu tuto sestavu postupem času změnit,“ upřesňuje Vančura.³ Smutnou skutečností ovšem zůstává, že radnice neučinila nic pro úspěšnou integraci nově příchozích.

Tchajwanský Foxconn je dnes dle výše obratu třetí největší společností v České republice a zároveň druhým nejdůležitějším exportérem. Společnost otevřela svou první českou pobočku v Pardubicích v roce 2000 a poskytla zhruba pět tisíc pracovních míst. V roce 2007 Foxconn oznámil svůj záměr postavit závod i v Kutné Hoře a očekával se podobný počet pracovních pozic jako v Pardubicích. Výroba v Kutné Hoře byla spuštěna v dubnu 2008, ale v důsledku finanční krize firmě už na podzim 2008 znatelně ubylo zakázek. Dnes v kutnohorské továrně pracuje necelá tisícovka zaměstnanců, mnohem méně, než si město od přítomnosti firmy slibovalo.

Místostarosta Vančura uvedl, že k dnešnímu dni je zhruba osmdesát procent pracovních míst ve Foxconnu zastoupeno místními a cizinci tak představují menšinu. Národností složení cizinců pracujících přes agentury se od loňska také pozměnilo: „Většina agenturních pracovníků ve firmě dnes pochází ze zemí Evropské unie, hlavně z Bulharska, Rumunska, Slovenska a Polska,“ říká ředitel Rut. Agentury nyní kutnohorskému závodu zprostředkovávají mnohem méně mimoevropských zaměstnanců než loni. Foxconn se při zaměstnávání cizinců nespolehá pouze na agentury, ale práci poskytuje cizincům i přímo, zejména těm s povolením k trvalému pobytu. Jinými slovy, v továrně pracují agenturní zaměstnanci, především ze zemí Evropské unie, a kmenoví zaměstnanci, mezi nimiž jsou kromě Čechů i Vietnamci a několik Mongolů. Před propuknutím krize ale v kutnohorské pobočce pracovaly stovky jedinců z třetích zemí, a to především jako zaměstnanci zprostředkovatelských agentur. Jejich pracovní a finanční podmínky přitom byly nejisté.

Jazyková bariéra

„Hodně lidí ve městě na Vietnamce a Mongoly nadává, i když s nimi vůbec nepřijdou do styku,“ vzpomíná bývalá školitelka Foxconnu Iveta Honcová.⁴ S vietnamskými dělníky měla dobré zkušenosti, protože byli snaživí a pracovali hodně směn navíc. „Spousta nás pracovalo až tři sta hodin za měsíc,“ připouští pan Hung z Vietnamu, který ve firmě stále pracuje.⁵ Není se čemu divit, jen za zprostředkování víza do České republiky zaplatil deset tisíc dolarů. A vydávání víz na vietnamském velvyslanectví je stále složitější. Zprostředkovatelské agentury si navíc za své služby zaměstnancům berou štědré provize, zadlužení Vietnamci jsou tedy rádi za každou vydělanou korunu navíc. Před propuknutím krize měl Foxconn zakázek dostatek a přesčasů tudíž nebyly problém.

O cestě z Vietnamu do Česka ale pan Hung mluvit nechce, ostatně jako většina Vietnamců. Jen mi ukáže fotku svého čtyřletého syna a vysvětluje, že se o něj stará jeho matka. Když tehdy ročního synka opouštěl, doufal, že si v Česku rychle našetří na splacení všech dluhů a bude vydělávat pro rodinu. Stejnou vidinu měla i většina jeho krajanů. Přestože se během našeho rozhovoru několikrát podívá do svého vietnamsko-českého slovníčku, mluví anglicky. Česky se za tři roky svého pobytu v České republice ještě nenaucil dostatečně. Prý mu nezbýval čas.

Kutnohorský úřad práce dnes registruje v okrese okolo patnácti set zaměstnanců ze zahraničí. Zdaleka ne všichni ale umí česky, což mimo jiné přispívá k tomu, že se s obyvateli města sžívají hůře. Společnost Foxconn sice pro své zaměstnance kurzy českého i anglického jazyka nabízí, její personální oddělení mi ale z neznámých důvodů nic nesdělilo o jejich počtu a dostupnosti. „Necítím se kompetentní na to, abych Vám takové informace poskytla,“ prohlásila personální manažerka Lucie Heřmánková při mé osobní návštěvě ve firmě.⁶ Zaměstnanci společnosti mi ovšem nezávisle na sobě sdělili, že je pro ně obtížné kurzy navštěvovat. Dělníci pracují na směny, jež závisí na zakázkách a nejsou tudíž dopředu pevně stanovené. Pro dělníky se navíc nabízí jen kurzy angličtiny, český jazyk se údajně vyučuje jen pro jedince na vedoucích pozicích.

„Na kurzy češtiny pro cizince by česká vláda měla přispívat,“ podotýká pan Chandler Hsieh z Taiwanu, který ve firmě Foxconn pracuje v oddělení plánování a řízení zakázek.⁷ Jeho krajanka Hochun Hsu ze stejného oddělení během našeho rozhovoru v recepční hale společnosti upřesňuje, že na hodiny češtiny s ní dochází jen asi čtyři další osoby. Večerní vyučování by se podle ní zaplnilo hned, žádné však není. Hochun a Chandler ale používají jako pracovní jazyk angličtinu, stejně jako jejich zahraniční kolegové. Cizinci v kancelářích mají navíc oproti dělníkům nesrovnatelně snazší přístup k informacím usnadňující jim život v České republice. Ale ani výborná znalost angličtiny jim ve městě kolikrát nepomůže.

Při návštěvě městských či státních institucí se cizinci těžko orientují a čelí mnoha problémům. Veškeré informace na úřadech jsou pouze v češtině, personál anglicky neumí, nemluvě o nepřítomnosti zvláštní služby pro cizince. „Vietnamci ve městě se mne neustále vyptávají na radu, já ale české zákony také neznám,“ říká Američan Dan Bui, který je vietnamského původu a ve Foxconnu pracuje jako manažer kvality.⁸ „Někteří z nich by právní poradenství skutečně potřebovali,“ dodává. Jedna vietnamská rodina se mu například po návštěvě pojišťovny svěřila, že jejich dítě zničením přišlo o pojištění. Žádné vysvětlení ze strany pojišťovny nedostali.

Místostarosta Vančura se nicméně mé otázce ohledně poskytování jazykových kurzů a právního poradenství pro cizince upřímně podivil. „To je na zaměstnavateli nebo našich politicích,“ vysvětluje. Sám se nejspíš za politika nepovažuje. Personální agentury samozřejmě jazykové kurzy nenabízejí, protože je pro ně snazší využívat překladatele. Dalším důvodem může být i větší kontrolovatelnost jejich zaměstnanců, kteří nerozumí podepsovaným dokumentům. Co se českého státu týče, ten mnoho služeb cizincům neposkytuje. Jazykové a právní poradenství cizincům zajišťují především nevládní organizace, žádné takové ovšem v Kutné Hoře nejsou. Nezáměr radnice o soužití cizinců s obyvateli Kutné Hory je opravdu zarážející. Místostarosta Vančura mne ujišťuje, že „s cizinci jsme dodnes nikdy zásadní problém neměli,“ a poukazuje přitom na úspěšnost vietnamských dětí v kutnohorských školách. S přítomností Foxconnu je spokojen. Žádné preventivní opatření pro snadnější zapojení nově přichozích cizinců do společnosti neplánuje.

Neznámí sousedi

Cizokrajné sousedy přitom nikde ve městě nechtějí. „Neumí česky, dělají rámus, a bydlelo by jich moc na bytě,“ líčí majitel ubytovny Fores Miroslav Hvězda.⁹ Ačkoliv Foxconn plánoval výstavbu bytů, z plánu sešlo a novým domovem pro zahraniční zaměstnance se tak ve většině případů staly kutnohorské ubytovny. Majitelé ubytovny ProCafé Tomáš a Pavel Honusovi připouští, že do slibovaných bezproblémových nájemníků měli kolikrát daleko.¹⁰ Hlavně Vietnamci u nich hodně halasili a vyskytly se i případy poškození na majetku. „Chování Vietnamců záviselo na tom, ze které oblasti pocházeli. Někteří také nemohli rozdílné způsoby svých krajanů vystát, zkrátka je to o lidech,“ zdůrazňuje Honus.

Někteří cizinci jsou na ubytovnách kvůli nedostatku soukromí či hluku nespokojeni a pokouší se odstěhovat do soukromého bydlení. Špatná pověst problémových spolukrajanů nebo obavy z neznámého je nicméně v maloměstě předchází. „V Mongolsku je suchý vzduch. Silní kuřáci, kteří přijedou do Česka, mají s vlhkým vzduchem problémy,“ vysvětluje pan Boldoo z Mongolska, proč mají i jeho zdraví krajané často podezření na tuberkulózu.¹¹ Pan Boldoo pracoval pro Foxconn jako překladatel a asistoval i při zdravotních prohlídkách některých jeho kolegů. V Kutné Hoře se loni objevila podezření na TBC u dvou Mongolů pracujících ve Foxconnu, jeden z nich byl skutečně hospitalizován. Informace o nemoci se v Kutné Hoře velmi rychle rozšířila a přispěla k tomu, že Mongolům a Vietnamcům byty málokdo pronajme. Cizinci si tedy zkoušejí najít bydlení přes známé, kteří se ovšem na takové výpomoci rádi obohacují. „Byt nám sehnal známý, ale platíme tak asi o dva tisíce víc než bychom měli. Za naše dítě musíme dokonce připlácet pětistovku měsíčně,“ shrnuje Cuong z Vietnamu, další zaměstnanec Foxconnu.¹² Zatímco pana Cuonga stojí malý byt v panelovém domě měsíčně přes deset tisíc korun, jeho čeští sousedé platí okolo osmi tisíc korun. Od propuknutí krize na podzim loňského roku již není možné si přivydělat na přesčasech, a tak jsou vysoké životní náklady o to citelnější.

Dopad krize

S prohlubující se ekonomickou krizí byl Foxconn na podzim roku 2008 donucen masivně propouštět. Nezaměstnanost na okrese narostla o polovinu, ještě letos v červenci úřad práce registroval osm procent nezaměstnaných. Podle záznamů kutnohorské cizinecké policie bylo minulý rok propuštěno kolem dvou set cizinců, z nichž část následně přišla i o povolení k pobytu. „Nezaměstnaným cizincům po třiceti dnech propadne platnost jejich víza,“ vysvětluje vedoucí kutnohorské cizinecké policie Jiří Tvrdlík.¹³ Pokud se cizincům nepodaří sehnat jiné zaměstnání či změnit účel pobytu, musí do této lhůty území České republiky opustit.

Většina agenturních zaměstnanců ze zemí mimo Evropskou unii má platné vízum jen na základě pracovního povolení a konec pracovního poměru pro ně tedy představuje velký problém, zejména když nemají dostatek finančních prostředků na návrat domů. Některé zprostředkovatelské agentury totiž běžně zanechávají Vietnamce i Mongoly naprosto bez prostředků. S výpovědí tito jedinci automaticky přijdou i o ubytování. „Ze dne na den jich bylo propuštěno třeba dvacet, ptali se mne, kam můžou jít,“ vzpomíná jeden z ubytovatelů. Jan Schroth z Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) vysvětluje,¹⁴ že propuštění cizinci z menších měst většinou odejdou do Prahy, kde mají větší šanci svou situaci nějakým způsobem vyřešit. Často se jich mnoho sestěhuje do malého bytu a snaží se během třicetidenní lhůty zažádat o živnostenský list. Pokud je jejich žádost zamítnuta a nezaměstnaní cizinci v dané lhůtě neopustí zemi, ztrácí oprávnění k pobytu..

„Zaměstnavatel by proto měl za své zaměstnance z dalekých zemí nést přímou odpovědnost a proplatit jim náklady na návrat do rodné země, ne stát,“ míní pan Tvrdík. V případě vzdálených zemí jako Mongolsko nebo Vietnam se totiž letenka prodraží. Vládního programu dobrovolných návratů využili zejména Mongolové,¹⁵ Vietnamci se ale přes dobrovolné návraty příliš domů nevraceli a zůstali na území České republiky nelegálně. Tvrdík i Schroth zdůrazňují, že někteří Vietnamci jsou pak náchylní využít nelegálních pracovních možností jako je obchodování s marihuanou, prostituce, apod. I když se cizincům podaří najít normální práci načerno, neustále jim hrozí odhalení cizineckou policií a následné vyhoštění ze země. „Ministerstvo vnitra by mělo zaměstnavatele i jednotlivá města donutit, aby se o tuto problematiku starali,“ shrnuje Schroth.

Myšlení dopředu

Jiří Paroubek během své návštěvy kutnohorského úřadu práce v srpnu 2009 prohlásil, že „stát by měl preferovat imigraci z nám blízkých civilizačních okruhů.“¹⁶ Snad měl na mysli vydávání pracovních povolení úřadem práce pro cizince ve Foxconnu. Není na škodu si připomenout, že ČSSD ještě jako vládnoucí strana zahájila projekt řízené migrace, jehož cílem bylo řešení problému financování českého penzijního systému a potenciální nedostatek pracovních sil. Žádné „blízké civilizační okruhy“ tehdy stanoveny nebyly. Následující Topolánková vláda až do propuknutí krize na podzim 2008 podporovala dovážení pracovních sil z třetích zemí natolik, že jen počet Vietnamců na českém území se podle Svazu Vietnamců mezi lety 2006 a 2008 navýšil o dvacet tisíc.¹⁷ Smutnou skutečností je, že většina vietnamských dělníků se do země dostala přes zprostředkovatelské agentury, které si nechávají své služby štědře proplácet.

Eva Růžičková z kutnohorského úřadu práce je přesvědčená,¹⁸ že při zaměstnávání cizinců přes agentury „chybí myšlení dopředu.“ Nový zákon o zaměstnanosti z roku 2004, usilující o větší pružnost pracovních sil na pracovním trhu, v podstatě udělil zprostředkovatelským agenturám neomezenou moc. Růžičková upřesňuje, že i když se jim některá agentura zdála nedůvěryhodná a kutnohorský úřad práce jí pracovní povolení pro cizince nevydal, agentura se úspěšně odvolala na ministerstvu sociálních věcí. Agentura tak může z nadsazených poplatků svých klientů bohatnout dál a úřad práce se navíc potýká s „abnormálně nepřehlednou“ situací. „Pokud je za své lidi zodpovědný přímo zaměstnavatel, rizika zneužití jsou menší,“ shrnuje Růžičková.

Spolupráce s agenturami

Za příklad nerovných pracovních podmínek cizinců může posloužit přeprava zaměstnanců mezi Kutnou Horou a Pardubicemi. Několik měsíců před samotným otevřením závodu v Kutné Hoře dojížděli někteří Kutnohorští do továrny Foxconnu v Pardubicích autobusem. Iveta Honcová říká, že náklady na dopravu autobusem hradil zaměstnavatel, tedy Foxconn.

Od spuštění výroby v Kutné Hoře se situace změnila. Dnes se v závislosti na množství zakázek přesouvají zaměstnanci z Pardubic do Kutné Hory. Přepravu zajišťují personální agentury. „Agentura VVV Tour si za jednu cestu z Pardubic do Kutné Hory od každého zaměstnance účtovala osm set korun,“ vzpomíná Dimitrij z Bulharska, který loni pro VVV Tour pracoval.¹⁹ „VVV Mafia je to,“ vyjádřil se k agentuře. Když podal výpověď, agentura mu strhla šest tisíc korun z platu jako pokutu. „Naše náklady na dopravu za každého zaměstnance se vyšplhají až na několik tisíc za měsíc,“ snaží se přes telefon vysvětlit pan Ledový z VVV Tour.²⁰ Zároveň odůvodňuje, že Foxconn požaduje kvalitní a vyškolené zaměstnance, proto poplatek za odstoupení od smlouvy slouží agentuře v případě nespokojenosti zaměstnavatele jako záruka.

„Zprostředkovatelské agentury zkracují své zaměstnance na právech,“ soudí Milan Daniel, jednatel nevládní organizace Most pro lidská práva.²¹ Agentury působící v Kutné Hoře, VVV Tour a firma Xawax group, zajišťují zaměstnance i pardubickému Foxconnu. Organizace Most pro lidská práva má své působiště v Pardubicích, kde poskytuje cizincům právní poradenství a jazykové kurzy. Jednatel Mostu pro lidská práva říká, že jednou z běžných praxí agentur je zbavování se zaměstnanců bez jakéhokoliv odstupného. Cizinci z nevědomosti podepíší dohodu o skončení pracovního poměru a připraví se tak o své právo na odstupné. Přesvědčovací fráze agentur při podepisování dokumentu je prý věta: „Jinak neseženete další práci,“ upřesňuje Daniel. Dále vysvětluje, že dovážení zaměstnanců z Pardubic do Kutné Hory je pro agenturu VVV Tour výhodnější. Agentura prý může cestovné odečíst z platu svých zaměstnanců i jejich sociálních dávek a ušetří tím na mzdových nákladech. Svým klientům jednoduše řekne, že ubytování v Kutné Hoře je nevyhovující.

Na druhou stranu agentury pro své zaměstnance zařizují všechny potřebné záležitosti, čímž zbavují zaměstnance i zaměstnavatele mnoha starostí. Agentury zajišťují ubytování i úřední záležitosti, při zaškolování je vždy přítomen jejich překladatel. Alex z Rumunska, který v Kutné Hoře pracuje druhým rokem přes agenturu Xawax, si proto moc nestěžuje.²² Plynulou angličtinou přiznává, že je pro něj mnohem jednodušší si připlatit a agentura mu vše nezbytné zařídí. „Nikdo tady neumí anglicky, nevím, jak bych si sám vše sjednal,“ vysvětluje. Nadto jsou ubytovatelé ve městě se spoluprácí s agenturami spokojeni. „Všechny platby hradí ve sjednaném termínu, ne jako Foxconn, který nás svou platební morálkou přiváděl na pokraj druhotné platební neschopnosti,“ říká provozovatel jedné z ubytoven. Agentury jsou v českém prostředí ceněny pro své organizační schopnosti. Jejich zaměstnanci se ovšem musí smířit s nemalými poplatky.

Velké firmy jako Foxconn argumentují tím, že musí být na trhu konkurenceschopné, a proto potřebují pracovitě a levné zaměstnance. Zprostředkovatelské agentury ušetří Foxconnu starosti se sháněním takového personálu. Pan Ledový z agentury VVV Tour vysvětluje, že jeho agentura dnes při nábořech v Bulharsku upřednostňuje starší ženy s dětmi, které se chovají mnohem zodpovědněji a neutrací vydělané peníze v hernách jako mnozí mladíci. V roce 2008 například firma Xawax dělala náboř zaměstnanců z třetích zemí. Většina z nich za zprostředkování práce zaplatila vysoké částky. Například ve Vietnamu pro práci v České republice mnozí zastavili svůj majetek, půjčili si peníze od známých, apod. V Kutné Hoře si pak chtěli vydělat na splacení svých dluhů a následně našetřit do budoucích let. Stručně řečeno, jednotlivé personální agentury upřednostňují při svých nábořech jedince v tíživé finanční situaci, protože Foxconn požaduje uvědomělé zaměstnance, kteří si svůj plat pilně odpracují.

Závěr

Jaký lze tedy z české migrační politiky vyvodit závěr? Nejspíš něco ve stylu, že „pokud chceme kupovat levné zboží a sami přitom tvrdě nepracovat, musíme si na pracovníky ze zahraničí zvyknout.“ Je ovšem na místě zamyslet se nad tím, zda je opravdu nutné cizince například plánovaně nabírat přes zprostředkovatelské agentury. Česká republika následuje příklad zemí západní Evropy, které si v průběhu ekonomického růstu v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech minulého století zvaly pracovníky ze zahraničí. Když ale ekonomický boom ukončila ropná krize v sedmdesátých letech, tyto země čelily nedostatku pracovních míst a cizince již nechtěly. Náš stát se očividně nepoučil, že spoléhání se na pracovní síly ze zahraničí doprovází nemalé výzvy a je třeba se na ně připravit.

Otázkou zůstává, na kom leží zodpovědnost za neblahé důsledky kapitalistické výroby, zvláště když po růstu nastane úpadek? Zaměstnavatelé i zprostředkovatelské agentury jsou součástí tržního hospodářství, jež potřebuje kontrolu. Současný stav ukázal, že některé zprostředkovatelské agentury využívají (mimo jiné) nedostatečné státní kontroly ve svůj prospěch a obohacují se na důvěřivosti cizinců. „Dovážení“ snadno manipulovatelných cizinců na práci ze vzdálených oblastí spouští mocný koloběh, v němž chybí záruky a předvídatost do budoucna. Kutnohorský Foxconn loni propustil i cizince, jejichž vízum záviselo na platné pracovní smlouvě. Protože vůči nim nemá v tomto ohledu žádnou zodpovědnost, stejně jako zprostředkovatelské agentury, propuštěným cizincům nezbylo nic jiného než se pokusit hledat štěstí ve větších městech.

V důsledku tohoto vývoje dnes zejména ve velkých městech České republiky žijí zadlužení cizinci bez práce, kteří se bojí odhalení cizineckou policií. Vzhledem k tomu, že bývalý zaměstnavatel ani zprostředkovatelské agentury nemají za takové jedince žádné záruky, cizinci se pak s nelehkou situací potýkají různými způsoby sami. Stát pak paradoxně vynakládá nemalé částky na případné programy dobrovolných návratů nebo vyhošťování. Tyto peníze by přitom byly třeba na preventivní opatření, která by napomohla k zavedení účinnější migrační politiky. Ačkoliv se již některá preventivní opatření zavedla, na vyřešení současné situace rozhodně stále nestačí.

Místostarosta Kutné Hory Vančura očekává, že společnost Foxconn díky novým zakázkám v nejbližší době rozšíří výrobu a poskytne tím další pracovní místa. Otázkou zůstává, komu tato místa společnost nabídne. Je pravda, že Foxconn v současnosti upřednostňuje místní obyvatele, cizince s povolením k trvalému pobytu nebo cizince ze zemí Evropské unie. „Hlad po agenturních cizincích z roku 2007 už snad nebude,“ doufá paní Růžičková z kutnohorského úřadu práce. Na nábor cizinců z dalekých zemí přes agentury ale dosud existují jen velmi omezená preventivní opatření. Bez zásadních změn se situace vedoucí ke ztrátě legálního statusu u dalších Vietnamců či Mongolů může opakovat. Minimálně dokud úřad práce, celní správa, ani inspektoráty nebudou mít zaměstnávání cizinců přes agentury pod dostatečnou kontrolou, současným problémům se nevyhneme.

V neposlední řadě by kutnohorská radnice měla učinit jasné kroky pro lepší integraci nově příchozích cizinců ve městě. Zaměstnanci městských institucí nejsou pro komunikaci s cizinci jazykově ani informačně vybaveni, což jen posiluje závislost zahraničních pracovníků na zprostředkovatelských agenturách. Alespoň přítomnost vládní či nevládní organizace pověřené poskytováním kurzů češtiny a právního poradenství pro cizince ve městě by bezpochyby v mnohém pomohla.

Jména některých osob byla na jejich přání změněna.

Reportáž vznikla v rámci projektu "Migrační politika v krizi" Multikulturního centra Praha za podpory nadace Open Society Fund Praha.

-
- ¹ Rozhovor s Ludmilou Lněničkovou se uskutečnil v Kutné Hoře 8. září 2009.
- ² Telefonický rozhovor s ředitelem Rutem se uskutečnil 24. srpna 2009, všechny citace pana Ruta vychází z tohoto rozhovoru.
- ³ Rozhovor s místostarostou Vančurou se uskutečnil 3. září 2009 na radnici v Kutné Hoře. Všechny citace pana Vančury vychází z tohoto rozhovoru.
- ⁴ Rozhovor se slečnou Honcovou se uskutečnil 22. srpna 2009 v Kutné Hoře.
- ⁵ Rozhovor s panem Hung se uskutečnil v Kutné Hoře 5. září 2009.
- ⁶ Setkání s paní Heřmánkovou se odehrálo 2. září 2009 v budově Foxconnu v Kutné Hoře.
- ⁷ Rozhovor s panem Hsieh a slečnou Hsu se uskutečnil 3. září v Kutné Hoře.
- ⁸ Rozhovor s panem Bui se uskutečnil 6. září v Kutné Hoře.
- ⁹ Telefonický rozhovor s panem Hvězdou se uskutečnil 28. srpna 2009.
- ¹⁰ Rozhovor s Honusovými se uskutečnil 2. září 2009 v Kutné Hoře.
- ¹¹ Rozhovor s panem Boldoo se uskutečnil 8. září 2009 v Kutné Hoře.
- ¹² Rozhovor s panem Cuong se uskutečnil 6. září 2009 v Kutné Hoře.
- ¹³ Rozhovor s panem Tvrdíkem se uskutečnil 9. září 2009 v Kutné Hoře. Všechny citace pana Tvrdíka vychází z tohoto rozhovoru.
- ¹⁴ Telefonický rozhovor s panem Schrothem se uskutečnil 9. října 2009.
- ¹⁵ Vláda České republiky na počátku roku 2009 zorganizovala projekt dobrovolných návratů. „*Cílem tohoto projektu bylo pomoci cizincům, kteří na našem území pobývají legálně, avšak vinou současné ekonomické situace se ocitli bez pracovního uplatnění, chtějí se vrátit zpět do vlasti a nejsou schopni si tuto cestu uhradit z vlastních zdrojů,*“ citace náměstka ministerstva vnitra Salivara na <http://www.mvcr.cz/clanek/pokracovani-projektu-dobrovolne-navraty-cizincu.aspx> (staženo 19.9.2009)
- ¹⁶ <http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=644911>, (staženo 13.9.2009)
- ¹⁷ <http://www.migraceonline.cz/vietnamskacomunita/>
- ¹⁸ Rozhovor s paní Růžičkovou, vedoucí oddělení trhu práce, se uskutečnil 8. září 2009 v Kutné Hoře. Všechny citace paní Růžičkové vychází z tohoto rozhovoru.
- ¹⁹ Rozhovor s panem Dimitrijem se odehrál 4. září 2009 v Kutné Hoře.
- ²⁰ Telefonický rozhovor s panem Ledovým se uskutečnil 16. září 2009.
- ²¹ Telefonický rozhovor s panem Danielem se uskutečnil 9. října 2009.
- ²² Rozhovor s panem Alexem se uskutečnil 5. září 2009 v Kutné Hoře.

O autorce:

Autorka je studentkou politologie a sociologie na Univerzity of Exeter ve Velké Británii a v rámci svého studia strávila jeden akademický rok na Institutu politických studií ve Štrasburku. Svou bakalářskou práci píše na změny migrační politiky České republiky v důsledku přistoupení do Schengenského prostoru.